

РОЗДІЛ 10 СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 347.965.825

ЗБОРИ АДВОКАТІВ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

THE MEETINGS OF ADVOCATES AS FORM OF THE ADVOCACY SELF-MANAGEMENT

Бакаянова Н.М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри організації судових та правоохоронних органів
Одеської юридичної академії,
адвокат, секретар дисциплінарної палати
кваліфікаційно-дисциплінарної комісії Одеської області,
делегат І–ІІІ з'їздів адвокатів України*

Стаття присвячена проблемам адвокатського самоврядування. На підставі проведеного аналізу автор розглядає збори адвокатів як частину системи адвокатського самоврядування та пропонує внести доповнення до Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Ключові слова: адвокатура, адвокат, права адвоката, адвокатське самоврядування, адвокатська корпорація.

Статья посвящена проблемам адвокатского самоуправления. На основании проведенного анализа автор рассматривает сборы адвокатов как часть системы органов адвокатского самоуправления и предлагает дополнить Закон «Об адвокатуре и адвокатской деятельности».

Ключевые слова: адвокатура, адвокат, права адвоката, адвокатское самоуправление, адвокатская корпорация.

Article is devoted to the matters of Advocacy Self-management. Basing on the analysis the author examines the meetings of lawyers as part of the system of Advocacy Self-management and offers that it should be set in the Law «On Advocacy and Advocacy activity».

Key words: Advocacy, Lawyer, Professional rights of lawyers, Advocacy Self-management, corporation of advocates.

Актуальність теми. Одним з ключових напрямків судово-правової реформи є розвиток інституту адвокатури, приведення законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність відповідно до міжнародних стандартів. Новий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. № 5076-VI (далі – Закон) містить чимало важливих новацій щодо регламентації адвокатської діяльності, формування системи органів адвокатського самоврядування, утворення єдиної адвокатської спільноти замість розрізнених адвокатських організацій. Проте практика роботи органів адвокатського самоврядування дозволяє виявити певні недоліки законодавчого регулювання, у тому числі відсутність законодавчого закріплення проведення в регіонах зборів адвокатів, що обумовлює дослідження питань реалізації адвокатами права на самоврядування.

Теоретичною основою дослідження стали праці Т.В. Варфоломієвої, С.В. Гончаренка, І.Ю. Гловацького, О.Д. Святоцького, Д.П. Фіолєвського, С.Я. Фурси та ін. У зарубіжних дослідженнях А.П. Галоганова, Л.Ю. Грудциної, А.Г. Кучерени, І.С. Яргих та ін. також розглядаються окремі аспекти даної проблеми.

Проте питання функціонування системи органів адвокатського самоврядування, проведення зборів

адвокатів як організаційної форми адвокатського самоврядування, проблеми реалізації завдань адвокатського самоврядування в юридичній літературі комплексно не висвітлювалися.

Метою статті є дослідження законодавчого врегулювання повноважень регіональних та загальнонаціональних органів адвокатського самоврядування, аналіз проблем діяльності органів адвокатського самоврядування, обґрунтування необхідності законодавчих змін щодо складових системи органів адвокатського самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Адвокатське самоврядування є чітким показником розвитку інституту адвокатури, міцної та незалежної адвокатської корпорації. На сучасному етапі судово-правової реформи, коли відбулося ставлення адвокатури як самоврядного та незалежного інституту правової системи, завданням адвокатської спільноти є вдосконалення системи органів адвокатського самоврядування, розподіл повноважень між органами адвокатського самоврядування та їх здійснення у найбільш демократичному порядку. Адвокатська корпорація має виправдати довіру суспільства щодо здійснення функцій захисту, представництва та надання правової допомоги незалежно та на високому

професійному рівні. Незалежність та високий рівень професійної підготовки повинні бути забезпечені як державою, яка має створювати належні умови для здійснення адвокатської діяльності, так і самою адвокатською спільнотою через органи адвокатського самоврядування.

Компетенція органів адвокатського самоврядування полягає у прийомі осіб, які мають намір займатися адвокатською діяльністю, до адвокатського корпусу, підвищенні професійної кваліфікації адвокатів, вирішенні питань про дисциплінарну відповідальність адвокатів, виключенні з адвокатури, веденні Єдиного реєстру адвокатів України, технічній допомозі адвокатам (виготовлення бланків свідоцтв про право на заняття адвокатською діяльністю, ордерів адвокатів, посвідчень адвокатів та помічників адвокатів та ін.). Важливими напрямками роботи органів адвокатського самоврядування слід вважати прийняття Правил адвокатської етики та інших нормативних документів, обов'язкових для виконання адвокатами, адвокатськими бюро, адвокатськими об'єднаннями; обрання представників до Вищої ради юстиції.

Значимість діяльності органів адвокатського самоврядування для інституту адвокатури та суспільства в цілому обумовлює виважений та ретельний підхід до формування системи органів адвокатського самоврядування, наділення їх необхідними повноваженнями, встановлення демократичного порядку обрання цих органів та забезпечення конструктивної взаємодії між ними.

Адвокатське самоврядування здійснюється через діяльність конференцій адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), рад адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійних комісій адвокатів регіонів (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Вищої ревізійної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України (ч. 2 ст. 46 Закону).

Ст. 6 Статуту Національної асоціації адвокатів України (далі – НААУ) закріплює, що систему адвокатського самоврядування складають національні та регіональні органи адвокатського самоврядування. У регіональних відділеннях НААУ діють регіональні органи адвокатського самоврядування: конференції адвокатів, ради адвокатів, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури, ревізійні комісії адвокатів. До національних органів самоврядування відносяться з'їзд адвокатів України, Рада адвокатів України, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, Вища ревізійна комісія адвокатури.

Зазначена система органів адвокатського самоврядування має гарантувати реалізацію завдань адвокатського самоврядування, які полягають у забезпеченні незалежності адвокатів, захисті від втручання у здійснення адвокатської діяльності; підтри-

манні високого кваліфікаційного рівня адвокатів; утворенні та забезпеченні діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури; створенні сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності; забезпеченні відкритості інформації про адвокатуру та адвокатську діяльність; забезпеченні ведення Єдиного реєстру адвокатів України; участі у формуванні Вищої ради юстиції (ч. 1 ст. 44 Закону).

При тому, що адвокати та науковці неодноразово звертали увагу на складність та певний бюрократизм системи органів адвокатського самоврядування, побудованої відповідно до нового Закону [1], така розвинута система органів не відображає належним чином всі існуючі в Україні форми адвокатського самоврядування.

Положення діючого Закону не регламентують первинну форму здійснення самоврядування адвокатами – збори адвокатів, які висувають делегатів на конференції адвокатів регіонів. Законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність взагалі не врегульовано компетенцію та порядок проведення цих зборів.

В абз. 2 ч. 1 ст. 47 Закону встановлюється, що квота представництва, порядок висування та обрання делегатів конференції адвокатів регіону затверджується радою адвокатів України. Відповідно до ч. 2 ст. 47 Закону, конференція адвокатів регіону скликається радою адвокатів регіону, але тут слід звернути увагу на те, що конференціям передують активні дії адвокатської спільноти у сфері самоврядування.

У 2012 р. перші установчі конференції адвокатів регіонів відбулися згідно п. 5 розділу X «Перехідні положення» Закону. Зокрема, Закон встановлював: «Не пізніше шістдесяти днів з дня набрання чинності цим Законом в Автономній Республіці Крим, областях, місті Києві, місті Севастополі проводяться установчі конференції адвокатів регіону.

Участь в установчій конференції адвокатів регіону беруть адвокати, які одержали свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю за рішенням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури відповідного регіону, створеної до набрання чинності цим Законом».

Таким чином, в установчих конференціях адвокатів регіонів мали можливість приймати участь всі адвокати відповідних регіонів, які вирішили реалізувати свої права як члени самоврядної адвокатської корпорації.

Однак після створення Національної асоціації адвокатів України у регіонах України вже неодноразово скликалися **збори адвокатів** для обрання делегатів на конференції адвокатів регіонів.

Так, рішенням Ради адвокатів України № 21 від 28 лютого 2014 р. «Про скликання конференцій адвокатів регіонів, встановлення квот представництва, затвердження порядку висування та обрання делегатів конференцій адвокатів регіонів та їх регламенту» було визначено квоту представництва делегатів на конференції адвокатів регіонів від **зборів адвокатів** із зазначенням, що «у разі якщо на **збори адвокатів** регіону області (міста), прибув лише один адвокат, з

адресою робочого місця у цьому регіоні, він включається до списку делегатів конференції адвокатів регіону» [2].

Відповідно до рішень Ради адвокатів України № 142-167 від 24 жовтня 2014 р., були скликані конференції адвокатів всіх регіонів України, затверджено порядок висування та обрання делегатів конференцій, регламент конференцій та встановлено квоту представництва [3]. У п. 2 кожного з зазначених рішень встановлювалася квота представництва делегатів на конференції – один делегат від 25 адвокатів, але не менш двох делегатів від району області, міста обласного підпорядкування, району міста, адреси робочого місця та відомості про яких включені до Єдиного реєстру адвокатів України. У п. 7 кожного з зазначених рішень було зобов'язано ради адвокатів регіонів визначити дату, час та місце проведення **зборів адвокатів** по висуванню делегатів на конференції адвокатів.

Зазначені рішення Ради адвокатів України (далі по тексту – РАУ) не забезпечують нормативне регулювання зборів адвокатів, які передують конференціям адвокатів регіонів, адже були спрямовані на вирішення питань щодо організації проведення саме конференцій адвокатів.

Збори адвокатів у районах областей, містах обласного підпорядкування, районах міст відбувалися, виходячи з розуміння адвокатської спільноти відповідної адміністративно-територіальної одиниці, як саме вони мають бути проведені, із урахуванням квоти представництва делегатів на конференції адвокатів, яка була встановлена Радою адвокатів України.

Досліджуючи причини законодавчого нехтування зборів адвокатів, їх незгадки у Законі, слід визначити наступне.

Система органів адвокатського самоврядування, яку сформовано в Україні, діє за принципом «зверху вниз», а має народжуватися природно, в адвокатських колективах у регіонах. Адвокатське самоврядування не може насаджуватися, воно має здійснюватися як органічна можливість вирішування адвокатами будь-яких питань організації адвокатури.

Аналіз законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність дозволяє побачити закріплення за національними органами адвокатського самоврядування певних функцій, які би варто було би передати регіональним органам. Так, згідно із п. 2 ч. 4 ст. 55 Закону, п. 1.2 Положення про Раду адвокатів України від 17.11.12 р. (далі – Положення), РАУ визначає квоту представництва, порядок висування та обрання делегатів конференції адвокатів регіонів, з'їзду адвокатів України. Повноваження РАУ щодо визначення порядку делегування адвокатів на з'їзд адвокатів є цілком обґрунтованим, адже з'їзд адвокатів є вищим органом адвокатського самоврядування. Проте визначення квоти представництва, порядок висування та обрання делегатів конференції адвокатів регіонів має вирішуватися безпосередньо у регіонах – радами адвокатів регіонів.

Крім того, повноваження РАУ щодо затвердження регламенту конференції адвокатів регіону, положення

про раду адвокатів регіону та її регламент, положення про кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури та її регламент, положення про ревізійну комісію адвокатів регіону та її регламент (п. 5 ч. 2 ст. 55 Закону, п. 1.4 Положення) більш демократично було б закріпити за конференціями адвокатів регіонів, які є вищими органами адвокатського самоврядування в регіонах.

Законодавче закріплення терміну «збори адвокатів регіону» було запропоновано у проекті закону про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (щодо статусу і гарантій адвокатської діяльності та формування органів адвокатського самоврядування) №1794 від 19.01.2015 р. Проте автори законопроекту за змістом прирівнюють це поняття до поняття «конференція адвокатів регіону»: конференція відрізняється від зборів лише кількістю адвокатів у регіоні. З цього приводу слід висловитися, що така пропозиція виглядає зайвою: якщо за обсягом повноважень, порядком скликання, процедурою проведення ці органи є однаковими, то вони мають мати однакову назву – «конференція адвокатів регіону».

Однак не чисельність адвокатів у регіонах обумовлює впровадження у законодавство терміну «збори адвокатів», а той факт, що, по-перше, вони проводяться та, по-друге, мають свої повноваження. Окрім висування делегатів на конференції адвокатів регіонів, адвокати вирішують й інші питання. Так, на зборах адвокатів у районах області, містах обласного підпорядкування, районах міста адвокати обговорюють, які саме питання мають бути включені до порядку денного конференції адвокатів регіону, виступають із конкретними пропозиціями щодо вирішення проблем адвокатської спільноти в регіоні, які відображуються у протоколі зборів. На зборах адвокатів, як правило, адвокати обирають головуючого, секретаря, лічильну комісію.

Таким чином, Закон має містити положення, які б врегулювали існуючі прогалини законодавчої регламентації здійснення адвокатського самоврядування в Україні.

Висновки. Збори адвокатів є формою адвокатського самоврядування у регіонах, яка реалізується поряд із конференціями адвокатів, діяльністю рад адвокатів регіонів, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, ревізійних комісій адвокатів регіонів. Збори адвокатів відбуваються у районах області, містах обласного підпорядкування, районах міста. До повноважень зборів адвокатів відносяться: 1) обрання делегатів на конференції адвокатів регіону; 2) визначення питань, які мають бути включені до порядку денного конференції адвокатів регіону. Законодавче закріплення зборів адвокатів як форми адвокатського самоврядування активізує діяльність адвокатської спільноти у регіонах, підсилить можливості регіональних органів адвокатського самоврядування, забезпечить довіру адвокатів до національних органів адвокатури. Необхідність змін до ст. 47 Закону та подальших досліджень зазначеної наукової проблеми обумовлюється практикою органів адвокатського самоврядування в Україні, реальними потребами адвокатського співтовариства, досвідом функціонування адвокатської корпорації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кухнюк Д. Самоуправление vs. юрлицо с обязательным членством / Д. Кухнюк. – Юридическая практика. – 2008. – № 26(548) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravo.ua>.
2. Тісногуз В. Батогом чи пряником? / В. Тісногуз // Закон и бізнес. – 2014. – № 14(1156) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zib.com.ua>.
3. Рішення № 21 від 28 лютого 2014 р. «Про скликання конференцій адвокатів регіонів, встановлення квот представництва, затвердження порядку висування та обрання делегатів конференцій адвокатів регіонів та їх регламенту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kdka.com.ua>.
4. Ради адвокатів скликають конференції адвокатів регіонів // Закон і бізнес. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/107143-radi_advokativ_sklikayut_konferencii_advokativ_regioniv_rish.html.